

Agata Poręba
poreba.agata@tlen.pl
komponent dydaktyczny stacjonarnych studiów doktoranckich
Instytut Badań Edukacyjnych
Katolicki Uniwersytet Lubelski
Lublin

Blog jako narzędzie konstruktywistyczne na lekcjach języka polskiego w gimnazjum

Zachodzące w XXI wieku zmiany (dynamiczny rozwój nowych technologii, rosnące znaczenie Internetu i jednocześnie osłabienie roli autorytetów w szkole) prowadzą do tego, iż proces edukacji nie powinien współcześnie polegać na przekazywaniu uczniowi gotowej wiedzy z zakresu danej dziedziny, ale na tym, [...] *by go nauczyć brać czynny udział w procesie umożliwiającym tworzenie wiedzy. Celem uczenia danego przedmiotu nie ma być produkowanie małych chodzących encyklopedii, lecz doprowadzenie do tego, by uczeń zaczął samodzielnie myśleć [...] i aktywnie uczestniczył w procesie dochodzenia do wiedzy. **Poznanie jest procesem, a nie gotowym produktem*** [wyróżnienie – A. P.] [Bruner, 1966, s. 108-109].

Nauczyciel w XXI wieku nie jest już gwarantem wiedzy, osobą mającą „patent na rozum” [Juszczak, 2002, s. 106], powinien tworzyć twórcze środowisko nauki, w którym uczniowie są wprowadzani w atrakcyjne dla nich działania [Juszczak, 2002, s. 106]. Jednym z narzędzi internetowych, które umożliwiają taką pracę z uczniem jest blog, a koncepcją podkreślającą aktywny udział ucznia w budowaniu wiedzy jest konstruktywizm.

Blog (ang. *weblog* – dosł. *rejestr sieciowy*) to rodzaj internetowego pamiętnika, którego początki sięgają końca lat 90. XX wieku. W 1997 roku John Barger użył określenia *web blog*, by opisać swoją stronę www.robotwisdom.com. W 1999 roku Peter Merholz zmodyfikował nazwę (*we blog*) i swoją stronę określił mianem *blog* (www.peterme.com). W Polsce pierwsze strony tego typu powstały na początku XXI wieku, kiedy to funkcjonowanie rozpoczął serwis www.blog.pl [Potrykus-Woźniak, 2010, s. 12-17].

Zdaniem Pauliny Potrykus-Woźniak, status blogów jest niejasny – zdaniem niektórych jest to nowy gatunek literacki, w ramach którego mogą funkcjonować inne tradycyjne gatunki literackie (np. wiersz, opowiadanie), a jeśli dodatkowo blog zawiera hiperłącza – ma charakter hipertekstowy, zdaniem innych jest to jeden z kanałów komunikacyjnych; kolejni definiowali blog jako sieciowy dziennik lub pamiętnik bądź widzą w blogu rodzaj wypowiedzi, która w przyszłości może przeobrazić się w formę literacką (tak jak niegdyś stało się z listem czy pamiętnikiem) [Potrykus-Woźniak, 2010, s. 12-13]. O ile co do statusu czy definicji blogu nie mamy pewności, o tyle na pewno mamy do czynienia z dużą popularnością tegoż, co sprawia, że warto mówić o jego wykorzystaniu w edukacji. Młodzi ludzie chętnie korzystają z tego narzędzia: *W grupie wiekowej 15–19 lat 20% uczniów prowadzi swoje internetowe pamiętniki/zapiski, a jedynie 15% przyznaje, że w ogóle nie czyta blogów* [Blog – wielozadaniowe narzędzie edukacyjne, 2012]. Mówi się

nawet o zjawisku blogomanii, czyli globalnej potrzebie pisania oraz czytania blogów – pojawiają się konkursy na najlepsze blogi, stanowiące żywy dowód na rosnącą rangę tej formy wypowiedzi [Potrykus-Woźniak, 2010, s. 13].

Blog, jako że stanowi interaktywny (*interakcja jest [...] wpisana w strukturę gatunku* [Grzenia, 2006, s. 155]) i złożony środek dydaktyczny, jest według założeń konstruktywizmu edukacyjnego narzędziem wskazanym. Samo słowo „konstruktywizm” jest wieloznaczne. Jest więc konstruktywizm w sztuce i architekturze, w matematyce oraz stosunkach międzynarodowych, a także w socjologii. W tym opracowaniu interesuje nas konstruktywizm edukacyjny, zwany także konstruktywizmem w nauczaniu, konstruktywizmem w edukacji czy konstrukcjonizmem (według Andrzeja Walata, konstrukcjonizm jest jedną z odmian konstruktywizmu) [Walat, 2012]. Prekursorem konstruktywizmu edukacyjnego był amerykański filozof – John Dewey, autor zasady *learning by doing* (nauka poprzez tworzenie, działanie) [Juszczak, 2002, s. 60]. Najwybitniejszymi przedstawicielami kierunku byli: Jean Piaget, Seymour Papert, Lew Siemionowicz Wygotski oraz Jerome S. Bruner. Prymarne dla tej filozofii edukacyjnej jest myślenie o nauce nie jako przyswajaniu, ale konstruowaniu wiedzy przez podmiot uczący się. Konstruktywiści zakładają, że rozwój intelektualny dokonuje się w toku aktywnych czynności ucznia (odkrywania, poszukiwania, ustalania, formułowania hipotez) oraz w interakcji z otoczeniem. Proces nauczania nie jest zatem transmisją wiedzy przez nauczyciela, ale organizowaniem przeżyć uczniowi warunków do własnej pracy badawczej, czyli tworzeniem bogatego środowiska edukacyjnego.

Konstruktywiści za Jeanem Piagetem uważają, że uczeń w kontakcie z nowymi treściami wykonuje jedną z dwóch operacji: asymilację (zmiana ilościowa – następuje modyfikacja nowych danych, aby móc je włączyć w istniejące struktury poznawcze, co skutkuje rozbudową schematu, czyli istniejących struktur umysłowych) lub akomodację (zmiana jakościowa – następuje wypracowanie nowego lub reorganizacja istniejącego schematu) [Jarosz, 2003, s. 92-93]. Z kolei Seymour Papert do koncepcji opracowanej przez poprzednika dołączył ważny – w aspekcie niniejszego opracowania – kontekst wykorzystania mediów: *obecność komputera mogłaby wspierać procesy umysłowe nie tylko instrumentalnie, ale w bardziej zasadniczy, konceptualny sposób, wpływając na to, jak ludzie myślą, nawet wtedy, gdy nie mają fizycznego kontaktu z komputerem* [Papert, 1996, s. 24]. Kolejny z ojców konstruktywizmu – Lew Siemionowicz Wygotski – rozwinął myśl Piageta akcentując społeczny aspekt uczenia się – trzonem procesu rozumienia rzeczywistości są jego zdaniem interakcje społeczne, które ujawniają się w działaniu osoby uczącej się poprzez użycie języka oraz w procesach myślowych [Juszczak, 2005, s. 29]. Ostatni z wielkich konstruktywistów – Jerome S. Bruner – wyakcentował aktywność osoby uczącej się, jako ważny czynnik jej rozwoju intelektualnego. Wszystkie wymienione wyżej elementy mogą znajdować, zdaniem autorki, swoje odzwierciedlenie w pracy na blogu edukacyjnym. Zanim jednak zostaną przedstawione możliwości wykorzystania blogów z perspektywy konstruktywizmu edukacyjnego, warto wspomnieć o ogólnych walorach stosowania tego narzędzia w procesie dydaktycznym [za: Pezda, 2011, s. 65-66; Potrykus-Woźniak, 2010, s. 13-15].

Blogi cechuje prosta struktura, łatwy dostęp do archiwum i prosty system katalogowania wpisów (np. za pomocą tagów). Dodatkowo na blogu łatwo zamieszczać elementy multimedialne czy hiperłącza. Z punktu widzenia moderatora, niewątpliwą zaletą jest łatwość (obróbka zawartości wygląda niemal identycznie jak w popularnym edytorze tekstu, niewymagana jest wiedza informatyczna) i szybkość obsługi (możliwość wyboru spośród wielu gotowych szablonów i schematów). Blog jest narzędziem bezpłatnym i powszechnie dostępnym. Dla użytkownika ważną cechą jest odwrócony układ chronologiczny – nowe teksty pojawiają się na górze strony, nie sposób więc ich „przegapić”. Dodatkowo, co szczególnie ważne dla uczniów z pokolenia Web 2.0 – zawartość strony można komentować lub współtworzyć.

Blog ułatwia komunikację między nauczycielem a uczniem oraz między uczniami, przenosi ją poza obręb szkoły – tworzy przestrzeń, w której nauczyciel może umieszczać wskazówki do danego zagadnienia [*Blog – wielozadaniowe narzędzie edukacyjne*, 2012], dodatkowe teksty kultury (np. te, na które nie ma czasu na lekcjach). Na blogu uczniowie mogą tworzyć grupy tematyczne i w stworzonej sieci wzajemnych powiązań i interakcji tworzyć przestrzeń otwartego i nieograniczonego dzielenia się swoimi zainteresowaniami, wiedzą, refleksjami etc. [*Blog jako narzędzie dydaktyczne*, 2012]. Warto dodać, iż istnieją portale oferujące blogi specjalnie dedykowane szkołom (np. Edublogs), których funkcjonalności są dostosowane do potrzeb nauczycieli i uczniów – umożliwiają zamieszczanie różnorodnych zadań, współdzielenia planów lekcji, publikowania multimediiów, tworzenia bazy linków, dyskusowania [*Blog – wielozadaniowe narzędzie edukacyjne*, 2012].

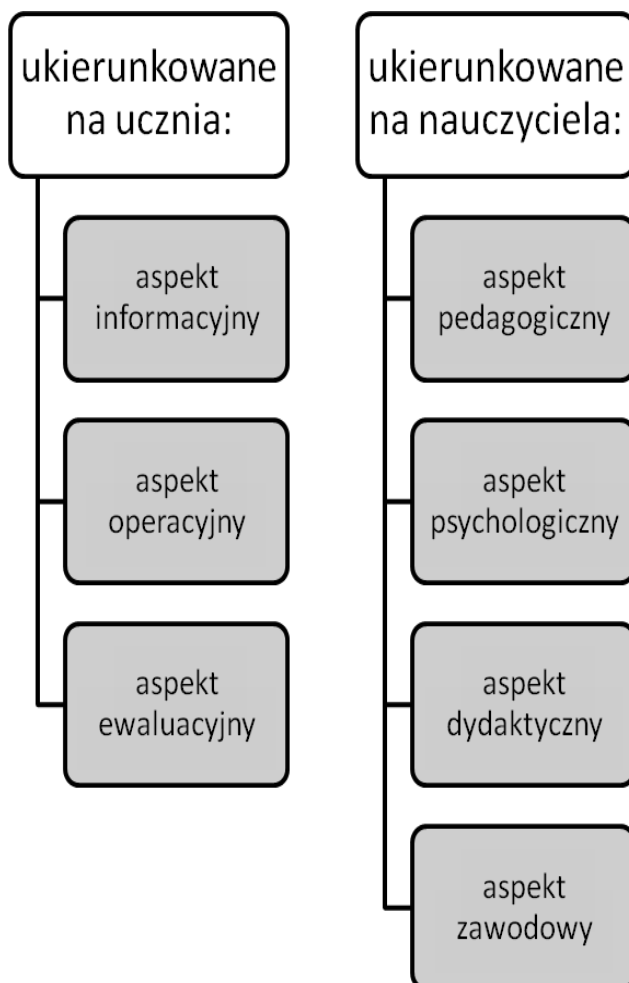
W Internecie nie odnajdziemy wielu blogów edukacyjnych – o funkcjonujących w szkole blogach pisała m.in. Aleksandra Pezda w książce *Koniec epoki kredy* [Pezda, 2011, s. 63-117]. Blogi polonistyczne to zdecydowanie unikat, np. na poziomie szkoły podstawowej:

- <http://blogiceo.nq.pl/domkasia/>;
- <http://blogiceo.nq.pl/seasons/>;
- <http://blogiceo.nq.pl/tikpolonistycznie/>;
- <http://www.krywult.enuczanie.com/>,

na poziomie gimnazjum:

- <http://lekcjepolskiego.blogspot.com/>;
- <http://anna-czyzycka.blogspot.com/blog>.

Do sklasyfikowania blogów można wykorzystać następujący schemat podziału stron internetowych (klasyfikacja opracowana przez autorkę opracowania), gdzie kluczem jest dominująca funkcja strony:

Rys. 1. Klasyfikacja stron internetowych ze względu na dominującą funkcję (opracowanie własne)

Blogi konstruktywistyczne to te, ukierunkowane na ucznia i jednocześnie akcentujące jego aktywną rolę – tzn. operacyjne lub ewaluacyjne, blog informacyjny nie spełnia postulatów konstruktywizmu, ogranicza się bowiem do przekazywania wiadomości, ale nie wymaga (ani nie przewiduje) aktywnego udziału ucznia w ich zdobywaniu (można go zatem przyrównać do szkolnej tablicy informacyjnej, w której stroną aktywną jest wyłącznie nadawca, odbiorca ma jedynie zapoznać się z jej zawartością).

Założenia konstruktywizmu edukacyjnego w odniesieniu do blogu zostaną omówione niżej. Konstruktywizm społeczny (w ujęciu Wygotskiego) zakłada, iż ważką rolę pełni dyskusja nad problemem, szukanie podobnych punktów myślenia i finalnie: konstruowanie wspólnego rozwiązania [Tudge, Rogoff, 1995, s. 180-213]. Nauczyciel winien zadawać uczniom [...] *niekończące się pytania i dawać uczącym się czas na znalezienie odpowiedzi*

[Juszczycy, 2002, s. 102-103]. To właśnie blog daje uczniom możliwość pracy w ich tempie i w im odpowiadających warunkach.

Jak pisał Stanisław Juszczycy, *warunkiem (efektywności procesu kształcenia – A. P.) [...] jest tworzona przez uczących się społeczność (wspólnota), społeczny kontekst myślenia i uczenia się, właściwe środowisko uczenia oraz procesy kognitywnego poznania uczących się. Coraz bardziej skomplikowane w swej strukturze (ale nie w wykorzystaniu) kolejne narzędzia i metody współpracy grupowej będą wspierać procesy kognitywne wyższego rzędu* [Juszczycy, 2002, s. 123]. W tę zasadę również wpisuje się blog jako narzędzie pracy grupowej, akcentujące społeczny kontekst tworzenia wiedzy.

W konstruktywizmie zwraca się dodatkowo uwagę na odpowiednią przestrzeń i sposób dyskusowania: *Jeżeli klasa może wyodrębnić neutralną strefę, w której uczący się wymieniają swe poglądy i zweryfikują je z poglądami innych, każdy z uczących się może kontynuować budowanie zrozumienia opartego na egzemplifikacji empirycznej. [...] Nauczyciele konstruktywiści dają szansę uczącym się sformułowania odpowiedzi, wychodzącej poza trywialne stwierdzenia występowania zjawiska. Zachęcają studentów do łączenia i syntezy wniosków poprzez analizowanie, przewidywanie, wyjaśnianie oraz obronę swego zdania. Uczący się powinni wdawać się w dialog z nauczycielem i innymi uczącymi się. Społeczny dyskurs pozwala studentom zmienić lub wzmocnić ich poglądy. Jeżeli mają szansę zaprezentowania sposobu, w jaki rozumują oraz wysłuchania zdań innych, mogą budować podstawę własnej wiedzy, którą teraz rozumieją. Jedynie wtedy, gdy studenci czują się wystarczająco komfortowo, aby wyrazić swe poglądy, na miejsce wieloznaczeniowy dialog w klasie* [Juszczycy, 2002, s. 103].

Blog, zgodnie z zasadami konstruktywizmu, stwarza możliwość swobodnej wymiany opinii i myśli. Piaget twierdził, że [...] *konflikt poznawczy może rodzić się w toku interakcji społecznej, w dyskusji pomiędzy dziećmi, które cechują się odmiennymi poglądami na jakiś temat intelektualny albo moralny* [Tudge, Rogoff, 1995, s. 185]. Zdaniem Anny Czyżyckiej, nauczycielki języka polskiego, prowadzącej blogi klasowe: *Dyskusja na lekcjach tak daleko by nie zabrnęła, bo zgłosiłoby się do wypowiedzi paru najlepszych uczniów, a reszta siedziałaby cicho (na blogu łatwo sprawdzić, który z uczniów zaangażował się w debatę, a który milczał), blogerka dodaje również, że Internet dodaje im (uczniom – A. P.) odwagi. Nawet przeciętny uczeń dyskutuje z prymuską. Piszę jej: »coś ty nawypisywała?« albo »ty to chyba masz rację«. Na głos w klasie nigdy by tego nie powiedział* [Pezda, 2011, s. 95]. Przywoływany już Piaget, jako jeden z warunków zrównoważonej wymiany intelektualnej wskazywał istniejącą między partnerami [...] *wzajemność, w której propozycje każdego z nich są traktowane jako wymienne* [Tudge, Rogoff, 1995, s. 188]. To może mieć miejsce właśnie w dyskusji na blogu, gdzie nauczyciel będzie pełnił utajnioną rolę moderatora, a głos zostanie oddany równolatkom (*rówieśnicy mogą sobie wzajemnie dostarczać okazji do dyskusji na różne tematy, do odbywania rozmów, co trudniej osiągnąć w interakcji dziecka z dorosłymi* [Tudge, Rogoff, 1995, s. 200]). Dodatkowo, w trakcie pracy na blogu nieustannie rozwijane są kompetencje komunikacyjne – zgodnie z *Podstawą programową* [Podstawa programowa, 2011, s. 38-39] uczeń:

- uczestniczy w dyskusji, uzasadnia własne zdanie, przyjmuje poglądy innych lub polemizuje z nimi,

- przestrzega zasad etyki mowy w różnych sytuacjach komunikacyjnych, m.in. zna konsekwencje stosowania form charakterystycznych dla elektronicznych środków przekazywania informacji, takich jak: SMS, e-mail, czat, **blog** [wyróżnienie – A. P.] (ma świadomość niebezpieczeństwa oszustwa i manipulacji powodowanych anonimowością uczestników komunikacji w sieci, łatwego obrażania obcych, ośmieszania i zawstydzania innych wskutek rozpowszechniania obrazów przedstawiających ich w sytuacjach kłopotliwych, zna skutki kłamstwa, manipulacji, ironii),
- stosuje zasady etykiety językowej – wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji, łączącej go z osobą, do której mówi (dorosły, rówieśnik, obcy, bliski), zna formuły grzecznościowe, zna konwencje językowe zależne od środowiska (np. sposób zwracania się do nauczyciela, lekarza, profesora wyższej uczelni), ma świadomość konsekwencji używania formuł niestosownych i obraźliwych.

Warto w pracy z blogiem wykorzystywać *teachable moment* (*in education, is the time at which learning a particular topic or idea becomes possible or easiest* – tłum. A. P.) [Teachable moment, 2012], czyli sytuacje edukacyjne, w których uczenie o pewnym zagadnieniu czy pojęciu jest realne lub prostsze (łatwiejsze). Taką sytuację może wywołać np. sytuacja na blogu, kiedy czyjeś słowa lub zachowania wywołały burzę i negatywne skutki lub chociażby nieporozumienie. Jest to idea korespondująca z uczeniem się sytuacyjnym (jedną z kluczowych zasad konstruktywizmu), które zakłada, że w *większości uczenie się jest zależne od kontekstu* [Juszczak, 2002, s. 105].

Stosowanie blogów w procesie dydaktycznym rozwija część spośród najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego na III i IV etapie edukacyjnym [...] **umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych, zarówno w mowie, jak i w piśmie; umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi; umiejętność wyszukiwania, selekcjonowania i krytycznej analizy informacji; umiejętność rozpoznawania własnych potrzeb edukacyjnych oraz uczenia się; umiejętność pracy zespołowej** [wyróżnienia – A. P.] [Podstawa ..., 2011, s. 19].

Kolejnym założeniem konstruktywizmu, które można realizować na blogu jest docenianie motywacji i wykorzystywanie emocji ucznia. Jest to ważne, ponieważ [...] *lęk, nadzieja, ciekawość, aspiracje, satysfakcje – powstają w trakcie operowania informacjami, a więc w procesie myślenia i działania, oraz odgrywają decydującą rolę w procesie nauczania – uczenia się* [Strykowski, 2003, s. 116]. Blog jako środowisko bliskie uczniom, pozwala im w bardziej naturalny sposób pracować i tworzyć [Polak, 2011], jednocześnie jest to narzędzie atrakcyjne i wzbudzające w cyfrowych tubylcach pozytywne emocje (zapewne bardziej niż zeszyt czy tablica w szkole).

W konstruktywizmie podkreśla się fakt, iż [...] *uczący się sami konstruują swą wiedzę, która w nich rezyduje i dlatego wiedza osobista ma charakter tak indywidualny, jak różne są osobowości uczących się. Zwykle uczący się reprezentują szeroki wachlarz podstaw i sposobów myślenia* [Juszczak, 2002, s. 102]. Taki sposób myślenia obejmuje różnicowane predyspozycje intelektualne, dominujący zmysł czy sposób postrzegania zagadnień (analityczny lub syntetyczny). Blog umożliwia zróżnicowanie poleceń i oczekiwanych form rozwiązań ze względu, np. na predyspozycje – wzrokowiec może

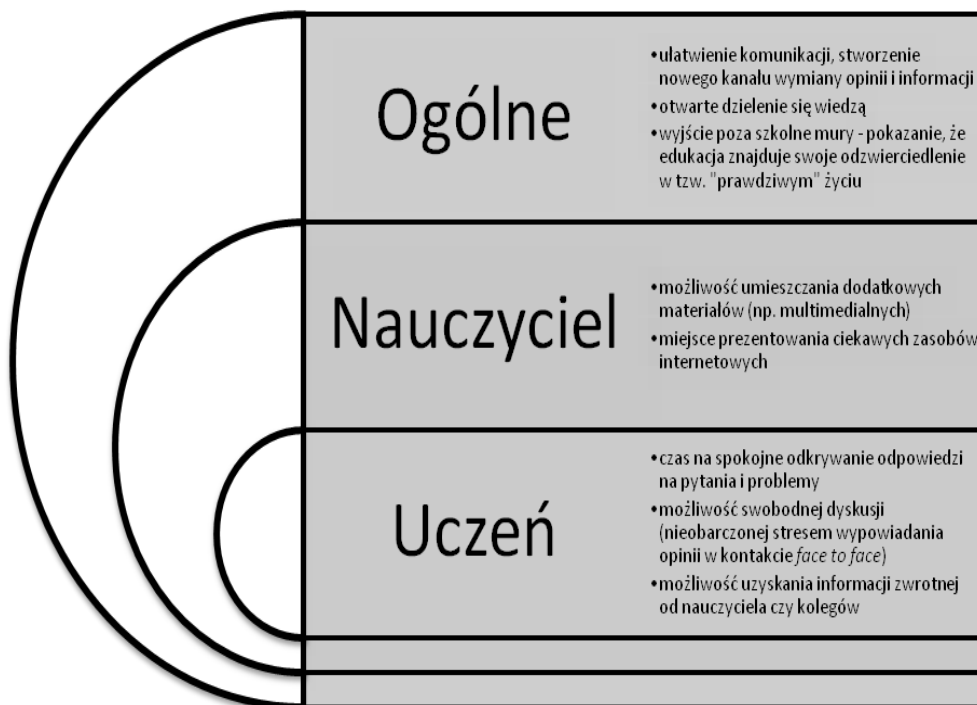
stworzyć cyfrową mapę myśli, słuchowiec – nagrać podcast, kinestetyk – zrealizować dynamiczne nagranie czy przygotować model wizualny. W przypadku poszukiwań w sieci uczniowie mogą wybrać różne „ścieżki”, nienarzucając im przez nikogo, a następnie dotrzeć do wspólnego celu.

Blog wykorzystuje również motywację – zdaniem Wincentego Okonia [...] *tylko wtedy można uczniów zmobilizować do nauki, gdy momentem wyjściowym procesu kształcenia staje się uświadomienie sobie przez nich celów i zadań kształcenia oraz **wytworzenie pozytywnej motywacji do nauki*** [wyróżnienie – A. P.] [Okoń, 2003, s. 141], jeśli jednak „cele i zadania narzuca nauczyciel młodzieży, jej stosunek do nich z reguły pozostaje obojętny lub niechętny. Chodzi o to, aby młodzież [...] *czuła się współodpowiedzialna za ich wykonanie* [...] [Okoń, 2003, s. 141]. Jak już wspomniano, blogi są popularne wśród młodzieży, można zatem domniemywać, że chętniej wezmą udział w dyskusowaniu na blogu niż w takiej samej formie w klasie szkolnej.

Kolejne założenie konstruktywizmu, tj. traktowanie ucznia jako badacza, który *obserwuje świat, przewiduje, formułuje hipotezy, eksperymentuje, wnioskuje i zgodnie z posiadaną wiedzą przystosowuje się do świata i kształtuje go* [Strykowski, 2003, s. 116] również można realizować na klasowym blogu. Postawienie przed uczniami interesującego problemu, hipotezy do zweryfikowania czy pytania do znalezienia odpowiedzi, etc. mobilizuje ich do aktywnego poszukiwania, dodatkowo: rozwiązanie problemu przez grupę uczniów (a w ten sposób uczniowie pracują na konstruktywistycznym blogu) – zdaniem Okonia – jest czynnikiem [...] *najsilniej wpływającym na rozwój pożądaných motywów i zainteresowań* [...] [Okoń, 2003, s. 142]. Zastosowanie blogów w edukacji pozwala zatem na rozwiązywanie problemów w grupie rówieśniczej (o zaletach edukacji kooperacyjnej pisał m.in. Bogusław Śliwerski [Śliwerski, 2000, s. 287]), przy wykorzystaniu potencjalnie atrakcyjnych dla uczących się metod i środków.

Blog umożliwia realizację kolejnego założenia konstruktywizmu, tj., iż nauczyciel prezentuje [...] *surowe fakty, pierwotne źródła informacji i interaktywne materiały, które sprzyjają realizacji doświadczeń*. Wtedy uczeń [...] *tak jak naukowiec, poprzez osobistą aktywność (działanie) konstruuje własną wiedzę o świecie* [...] [Juszczyk, 2002, s. 102, 103], a w momencie „konfliktu poznawczego” [Uczenie się metodą projektów, 2002, s. 84] nowe schematy, które przekraczają jego możliwości zrozumienia i rozwiązania dostępnymi metodami. *Wiedza, którą uczący się zdobędzie dzięki swojej aktywności – dokonując odkryć, rozwiązując problemy – jest trwalsza i bardziej osobista niż ta, którą otrzymał bez wysiłku* [Uczenie się metodą projektów, 2002, s. 85].

Podsumowanie zalet stosowania blogów w edukacji konstruktywistycznej przedstawiono na poniższym wykresie.

Rys. 2. Zalety stosowania blogów w edukacji (opracowanie własne)

Do dyspozycji ucznia i nauczyciela pozostają również mikroblogi, czyli blogi o ograniczonej pojemności notatek – jednym z najbardziej popularnych serwisów jest Twitter (ang. *tweet* – ćwierkać), który umożliwia dołączanie wpisów do 140 znaków. Aleksandra Pezda pisze, iż *Twitter to kwintesencja błyskawicznej komunikacji* [Pezda, 2011, s. 106] i opisuje wykład z historii na amerykańskiej uczelni, gdzie dyskusja toczyła się na Twitterze. Nauczycielka prowadząca zajęcia o segregacji rasowej i walce o równouprawnienie przyznaje, że obawiała się chaosu, wielowątkowej dyskusji, ale ostatecznie zrozumiała, [...] że chaos nie musi być zły. Czy w innej sytuacji, aż tylu uczniów naraz włączyłoby się w rozmowę? [...] [uczniowie – A. P.] *Mówią o fajnej zabawie, dobrej współpracy, nawet ci nieśmiali się odezwali* [Pezda, 2011, s. 107]. Jest to zgodne z opisywaną wcześniej ideą dyskusji w neutralnej przestrzeni, pozwalającej na swobodne wyrażenie opinii jako podstawy konstruktywizmu.

Praca na serwisach mikrobloggingowych (zarówno Twitter, jak i jego polski odpowiednik – Blip) jest też efektywna ze względu na walory polonistyczne – uczy bowiem *tworzenia treści nie tylko wartościowych merytorycznie, ale precyzyjnych i atrakcyjnych w formie* [Blog – wielozadaniowe narzędzie edukacyjne, 2012], ponieważ komunikat formułowany na mikroblogu musi być jak najbardziej skondensowany. Dodatkowo mikroblogi można z powodzeniem obsługiwać za pomocą telefonów komórkowych – powszechnych wśród uczniów, zatem następuje włączenie nowych nowych mediów (określenie wprowadzone przez Paula Levinsona, oznaczające media interaktywne i dynamiczne). Więcej na ten temat w książce *Nowe nowe media* [Levinson, 2010]) bliskich uczniom w sytuacji dydaktycznej.

Blog, zdaniem autorki, jest doskonałym narzędziem konstruktywistycznym, które warto wykorzystać na lekcjach języka polskiego na poziomie gimnazjalnym. Sprzyja temu również *Podstawa programowa*, w której znajdują odzwierciedlenie postulowane przez konstruktywistów nadbudowywanie wiedzy na istniejących schematach. *Podstawa* w wielu miejscach wykorzystuje rozszerzanie zakresu wiadomości oraz posiadanych kompetencji na poszczególnych etapach edukacyjnych. We wskazówkach metodycznych do dokumentu zapisano, iż *nauczyciel gimnazjum powinien nie tylko odwoływać się do dotychczasowych osiągnięć ucznia, ale jego obowiązkiem jest je systematycznie pogłębiać, utrwalać i doskonalić. Wiedza i umiejętności na każdym etapie edukacyjnym narastają, ale zawsze bazują na tym, co uczeń zdobył wcześniej* [Biedrzycki, 2011, s. 72]. Konstruktywiści podkreślają, że wykorzystanie wiedzy ucznia do wprowadzania nowych treści jest niezbędne.

Jeden z przykładów to: uczeń szkoły podstawowej *wyszukuje w tekście informacje wyrażone wprost i pośrednio (ukryte)* [Podstawa..., 2011, s. 30], a gimnazjum – *rozpoznaje intencje wypowiedzi (aprobatę, dezaprobatę, negację, prowokację)* [Podstawa..., 2011 s. 36] oraz *dostrzega w wypowiedzi ewentualne przejawy agresji i manipulacji* [Podstawa..., 2011 s. 36]. Zestawiając na blogu dwa lub więcej tekstów na ten sam temat, ale zróżnicowanych pod względem zawartości informacyjnej, można realizować zasady konstruktywistyczne, głoszące, iż *aby się uczyć potrzebna jest wiedza wstępna: nie jest możliwa asymilacja nowej wiedzy bez posiadania pewnej struktury rozwiniętej w wyniku budowy wiedzy poprzedniej. Im więcej już wiemy, tym łatwiej możemy się uczyć dalej. Dlatego każdy wysiłek podejmowany w celu nauczania się jest związany ze stanem uczącego się, musi wskazywać ścieżkę do treści bazowej u uczącego się, stanowiącej jego wiedzę uprzednią* [Uczenie się ..., 2002, s. 112].

O roli umiejętności odróżniania wypowiedzi o charakterze emocjonalnym i perswazyjnym pisał we wskazówkach metodycznych do *Podstawy programowej* na etapie gimnazjalnym Krzysztof Biedrzycki: *Komunikat o charakterze emocjonalnym w przeważającej mierze zawiera przekaz o uczuciach. Przekaz o charakterze perswazyjnym zawiera nakaz lub sugestię co do zachowania. Ponieważ często oba typy wypowiedzi się na siebie nakładają, łatwo stać się ofiarą czyjejś manipulacji. Inną, ważną umiejętnością jest rozpoznawanie intencji mówiącego. Oczywiście jest to trudne, jednak w takim zakresie, w jakim to możliwe na tym etapie rozwoju, wskazujemy, które sygnały w komunikacie oznaczają aprobatę, dezaprobatę, negację lub prowokację. Chodzi zarówno o sygnały*

werbalne, jak niewerbalne. Istotne jest przy tym, by uczulić ucznia na niebezpieczeństwo błędnej interpretacji czyjejś intencji [Biedrzycki, 2011, s. 74].

Zdaniem autorki blog umożliwia uczniom spokojne, rzetelne zapoznanie się z tekstami (co często nie jest możliwe na lekcji w klasie). Konstruktywiści podkreślali, że *Uczenie się wymaga czasu: uczenie się nie jest natychmiastowe. Aby się dobrze nauczyć powinniśmy dokonać wielostronnej analizy problemu, rozważyć, opisać go [...]* [Uczenie się ..., 2002, s. 112]. Blog to dobra przestrzeń na dyskusję z rówieśnikami (wspomagana pytaniami nauczyciela), prowadzącą do odkrycia różnic pomiędzy tekstem obiektywnym a zaangażowanym emocjonalnie. Dodatkowo, materiały mogą być to teksty pisemne, ale także podcasty (np. radiowe wydania informacyjne – porównanie wiadomości z Polskiego Radia oraz wybranych stacji komercyjnych) czy filmy (np. zestawienie nagrań z różnych serwisów informacyjnych – telewizji publicznej i komercyjnej, a także wywiadów ze znanymi osobami). Na tradycyjnej lekcji z powodów technicznych omówienie materiałów audiowizualnych byłoby utrudnione (niektórzy z uczniów potrzebowaliby kilkukrotnego zapoznania się z tekstem, w klasach często brakuje dobrego sprzętu audiowizualnego). Podobnie można na blogu rozwijać kolejną umiejętność – na II etapie uczeń *wyciąga wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście (w tym rozpoznaje w nim prawdę lub fałsz)* [Podstawa..., 2011 s. 30], a na III – *rozpoznaje różnice między fikcją a kłamstwem* [Podstawa..., 2011 s. 35] – należy tak poprowadzić pracę uczniów, aby odkryli i uświadomili sobie, jaka jest intencja mówiącego.

W szkole podstawowej postulowaną kompetencją ucznia jest sporządzenie planu odtwórczego wypowiedzi [Podstawa..., 2011 s. 31], w gimnazjum – uczeń *tworzy plan twórczy własnej wypowiedzi* [Podstawa..., 2011 s. 38]. Warto wykorzystać wiedzę, z którą uczeń przychodzi (konstruktywiści odrzucali koncepcję umysłu uczniowskiego jako *tabula rasa*) i na niej budować nowe umiejętności, a także wykorzystać naturalne predyspozycje ucznia. Skoro absolwent II etapu edukacyjnego potrafi napisać plan na podstawie istniejącego tekstu, na III etapie należy zaproponować mu sporządzenie, za pomocą odpowiadającej mu metody (schemat w punktach, elektroniczna mapa myśli, konspekt) planu twórczego własnej wypowiedzi, dzięki temu uczniowie – zgodnie z ideą konstruktywistów – *trenują [...] proces werbalizowania oraz precyzowania własnych myśli [...]* [Uczenie się ..., 2002, s. 85], a jednocześnie czynią to zgodnie z własnymi predyspozycjami. Blog umożliwia nam opisywanie bieżących etapów działania, dawanie uczniom wskazówek, podpowiadanie ciekawych zasobów (zarówno tradycyjnych, jak i sieciowych). Gotowe konstrukty uczniowskie publikujemy na blogu i wspólnie omawiamy. Finalnym etapem byłoby przygotowanie wypowiedzi według tak sporządzonego planu i opublikowanie ich w Internecie.

Tak, jak w przypadku powyższych zapisów, podobnie nadbudowywanie wiedzy widać w przypadku niektórych gatunków. W klasach I–III szkoły podstawowej uczeń tworzy krótki opis, na kolejnym etapie edukacyjnym – opis przedmiotu, na etapie gimnazjum – opis przedmiotu, w tym: dzieła sztuki. Blog może stać się przestrzenią publikacji tekstów gotowych lub tych tworzonych przez uczniów. Zamieszczone teksty opisu przedmiotu (np. użytkowego), które uczniowie napiszą sami warto zestawić z wzorcowym opisem dzieła sztuki i postawić przed uczniami zadanie odnalezienia cech wspólnych i różnic pomiędzy

nimi, które będą wypisywać. Uczeń dokonuje wówczas asymilacji nowych treści – tzn. rozbudowuje schemat istniejący w jego umyśle o nowe treści. Zadaniem nauczyciela – jak twierdzili konstruktywiści – jest postawienie ciekawego problemu, którym, jak można domniemywać stanie się zabawa w detektywów, przypominająca popularną grę „Znajdź X szczegółów, którymi różnią się dwa obrazki”. Po odnalezieniu cech wspólnych i różnych (stymulowanym przez nauczyciela) kolejnym etapem pracy uczniów będzie sporządzenie w grupach listy wyznaczników tworzenia opisu dzieła sztuki w dowolnej formie (notatki, mapy myśli, schematu, wykresu etc.). Następnie, uczniowie wykorzystując GoogleDocs, wspólnie tworzą funkcjonalną definicję opisu dzieła sztuki i odnajdując w Internecie przykłady tekstów tego gatunku, dokonują ich krytycznej analizy.

Kolejnym przykładem gatunku, w którym uczeń ma już pewne doświadczenia, posiada pewną wiedzę jest nowela, którą uczeń rozpoznaje w gimnazjum, a w klasach IV–VI szkoły podstawowej „identyfikuje opowiadanie”. Na blogu można zamieścić przykład (lub przykłady) obu tekstów – nie podając nazwy gatunkowej, a następnie poprosić uczniów o znalezienie różnic konstrukcyjnych między nimi. Warto wybrać reprezentatywne i jednoznaczne przykłady – np. nowelę „Kamizelka” Bolesława Prusa lub inną omawianą w szkole podstawowej i opowiadanie „Siłaczka” Stefana Żeromskiego. W razie problemów z ustaleniem wszystkich różnic można zadać uczniom stymulujące pytania pomocnicze – np. o liczbę postaci, obecność (lub jej brak) opisów przyrody, charakterystyki bohaterów, liczbę wątków etc. Kolejnym etapem może być próba napisania przez grupę uczniów noweli, a następnie ocenienie jej wg wyznaczników przez pozostałych.

Blog – zgodnie z ideą konstruktywizmu – tworzy bogate środowisko edukacyjne i stawia problemy, które interesują uczniów. Nauczyciel zamieszcza na blogu spot lub plakat z kampanii społecznej. W klasie byłoby to trudne (choć możliwe), aby zapewnić wszystkim uczniom dostęp do materiałów graficznych, zwłaszcza odpowiedniej jakości i wielkości – tymczasem blog umożliwia to doskonale, na dodatek za darmo. Uczeń pracując z pozawerbalnym tekstem kultury w domu może spokojnie zastanowić się nad problemem i odkryć, jakimi środkami posługują się autorzy kampanii społecznych, aby zmobilizować ludzi do myślenia i działania. Jedną z takich kampanii jest „Dbaj o fejs”, której głównym celem jest uzmysłowienie młodym ludziom konsekwencji nieodpowiedzialnego i bezrefleksyjnego korzystania z serwisów społecznościowych, a zwłaszcza zwrócenie uwagi na problem prywatności w Internecie. Jest to tym ważniejsze, że [...] *jak wynika z badań, dynamicznie rośnie popularność tych serwisów. W Polsce korzysta z nich już prawie 70 proc. dzieci i młodzieży, a w grupie wiekowej 15-16 lat odsetek ten jest jeszcze wyższy (EU Kids online, 2010). Co więcej, z serwisu Facebook korzysta ponad połowa dzieci w wieku 9-12 lat (Megapanel PBI/Gemius, 2010) mimo, iż jego regulamin zezwala na założenie konta dopiero po ukończeniu 13 roku życia* [Fejsmen, 2012].

Na blogu można zamieścić jeden lub więcej filmów z powyższej kampanii i polecić uczniom napisanie opowiadania (uczeń *tworzy spójne wypowiedzi ustne (monologowe i dialogowe) oraz pisemne w następujących formach gatunkowych: urozmaicone kompozycyjnie i fabularnie opowiadanie* [...] [Podstawa..., 2011 s. 38]), w którym Fejsmen (przerysowany superbohater) ratuje młodą osobę przed nieostrożnym zachowaniem w sieci. Takie opowiadanie można potem opublikować w sieci.

Uczniowie indywidualnie lub w grupach odczytują frazy, za pomocą których został zbudowany obraz psa oraz je tłumaczą, wykorzystując własną wiedzę lub szukając odpowiedzi w sieci (uczeń korzysta ze słownika: [...] frazeologicznego, [...] – w formie książkowej i elektronicznej [Podstawa..., 2011 s. 36]), a następnie tworzą listę pozytywnie nacechowanych fraz językowych i stosując je (uczeń stosuje związki frazeologiczne, rozumiejąc ich znaczenie [Podstawa..., 2011 s. 39]), projektują nowy plakat i publikują w sieci. Inną kampanią stwarzającą naturalną okazję do dyskusji o wadze języka jest „Akcja Edukacja” [Akcja-Edukacja, 2012], której plakat przedstawia zaskakująco dokończone zdania: „Granat to... (kolor)”, „Moździerz to... (naczynie)”, „Mina to... (uśmiech)” czy akcja „Dzieciństwo pod ochroną” [Dzieciństwo pod ochroną, 2012], w której komunikaty „Moja mama mocno mnie kocha” i „Mój tata jest najsilniejszy” zmieniają swój sens, jeśli dostrzeżemy, że są pisane na tablicy przez posiniaczone dzieci. Tego typu teksty doskonale ilustrują wagę pozawerbalnych środków wyrażania (uczeń odbiera komunikaty pisane, mówione, w tym nadawane za pomocą środków audiowizualnych – rozróżnia informacje przekazane werbalnie oraz zawarte w dźwięku i obrazie [Podstawa..., 2011 s. 35]).

W pracy na blogu warto wykorzystywać tzw. *teachable moment*, czyli sytuacje edukacyjne, w których uczenie o pewnym zagadnieniu czy pojęciu jest realne lub prostsze (łatwiejsze). Taką sytuację może wywołać, np. przypadek, kiedy czyjeś nieodpowiednie słowa lub zachowania wywołały nieporozumienie lub konflikt. Jest to idea korespondująca z uczeniem się sytuacyjnym (jedną z kluczowych zasad konstrukttywizmu), które zakłada, że w większości uczenie się jest zależne od kontekstu [Juszczak, 2002, s. 105]. Opisywane narzędzie dydaktyczne można również wykorzystać do konstruowania bazy ciekawych linków – np. dotyczących jakiegoś zagadnienia tematycznego [Polak, 2011a]. Wspólnie z uczniami, opierając się na znanych im stronach i pokazując nowe, stwórzmy spis wartościowych stron, które warto dodać do „ulubionych”.

Praca z blogiem posiada wiele zalet, które starałam się przedstawić powyżej. Walorem pracy problemowej na blogu jest uzmysłowienie uczniowi, że jego zadaniem nie jest odgadnięcie odpowiedzi istniejącej w umyśle nauczyciela, ale odkrywanie drogi do poznania odpowiedzi na postawione pytanie – co korzystnie wpływa na stopień jego motywacji oraz przyswojenia wiedzy jako własnej. Nie bez znaczenia pozostaje fakt, iż pracując na blogu uczeń kształci umiejętność efektywnego wykorzystywania możliwości technologii informacyjnej, a zwłaszcza Internetu. Ze strony dydaktyki polonistycznej, niewątpliwą zaletą blogów jest kształtowanie umiejętności dyskusowania, polemizowania, uzasadniania swoich racji – kształtowanie świadomego uczestnika procesów komunikacyjnych. Ponadto, stosowanie blogów uaktywnia ucznia, który jako członek społeczności Web 2.0, jest przyzwyczajony do współtworzenia zasobów w ciekawym, interaktywnym środowisku Internetu.

Blog nie jest jedynym narzędziem cyfrowym, które służy edukacji zorientowanej konstruktywistycznie – istnieje wiele innych, które odpowiednio zastosowane służyłyby idei konstrukttywizmu na lekcjach języka polskiego. Ciekawą propozycję może stanowić zastosowanie mechanizmu wiki (m.in. w korzystającej zeń Wikipedii) (O wykorzystaniu tego narzędzia w zakresie promocji czytelnictwa lektur autorka referowała w artykule „Możliwości wykorzystania komiksu cyfrowego, mechanizmów wiki oraz *zooming presentation* jako

narzędzi promocji czytelnictwa lektur obowiązkowych na poziomie gimnazjum” – w trakcie publikacji po Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Dziecko w świecie książki i mediów” w Łodzi 10-11.05.2012). Strony wiki umożliwiają łatwe i szybkie zmienianie treści, a co za tym idzie dynamiczne współtworzenie materiałów oraz budowanie bazy wartościowych linków. Kolejną propozycją jest przeprowadzenie debaty czy dyskusji na forum dydaktycznym lub liście dyskusyjnej (narzędzia asynchroniczne – zastosowanie ich umożliwia swobodne przemyślenie tematu oraz ułożenie precyzyjnej wypowiedzi) lub na czacie (narzędzie synchroniczne, które sprzyja rozwijaniu szybkiego łączenia faktów, wysnuwania wniosków, formułowania wypowiedzi). Innym sprzymierzeńcem nauczyciela-konstruktywisty może być Facebook – tak popularny wśród młodzieży, a jednocześnie stanowiący dobrą przestrzeń do dyskusji i rozwiązywania problemów. Z kolei GoogleDocs, czyli pakiet narzędzi umożliwiający pracę grupową i współtworzenie produktów – jest tam m.in. dokument tekstowy, prezentacja multimedialna, rysunek, arkusz kalkulacyjny. Dodatkowo – w trakcie tworzenia uczniowie mogą komunikować się za pomocą czatu, dołączać komentarze, a co najważniejsze – edytować dokument w dowolnym miejscu i czasie. Jak widać, przestrzeń badania i opisywania możliwości wykorzystywania narzędzi cyfrowych pozostaje otwarta.

Bibliografia

- Akcja Edukacja*. http://www.kampaniespoleczne.pl/kampanie,854,granat_to_tylko_kolor [dostęp 12.06.2012]
- Biedrzycki K.: *Język polski w gimnazjum – wskazówki metodyczne*. [W:] *Podstawa programowa*. http://www.men.gov.pl/images/stories/pdf/Reforma/men_tom_2.pdf [dostęp 5.10.2011]
- Blog – wielozadaniowe narzędzie edukacyjne*. http://edustyle.pl/pomysly-i-porady/view/-/asset_publisher/3V2f/content/blog-wielozadaniowe-narzedzie-edukacyjne.jsessionid=78F837DBB062402F61307120688C0B8D?redirect=http%3A%2F%2Fedustyle.pl%2Fpomysly-i-porady%2Fview%3Bjsessionid%3D78F837DBB062402F61307120688C0B8D%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_3V2f%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolu mn-1%26p_p_col_count%3D1 [dostęp 15.06.2012]
- Bruner J. S.: *W poszukiwaniu teorii nauczania*. PIW, Warszawa 1966
- Dzieciństwo pod ochroną*. http://www.kampaniespoleczne.pl/kampanie,24,za_mocna_milosc [dostęp 12.06.2012]
- Fejsmen*. http://www.kampaniespoleczne.pl/kampanie,2232,bo_to_fejsmen_jest_to_nie_disco_polo [dostęp 22.06.2012]
- Grzenia J.: *Komunikacja językowa w Internecie*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006
- http://www.kampaniespoleczne.pl/images/zdjecia/d6/zdjecie_20080409164232_541.jpg
- http://www.kampaniespoleczne.pl/kampanie,153,zabic_jak_psa

- Jarosz B.: *Konstruktywizm – technologia informacyjna – zmiany w procesie kształcenia*. [W:] *Komputer w edukacji*. Pod red. naukową J. Morbitzera. Wydaw. Naukowe AP, Kraków 2003
- Juszczak S.: *Edukacja na odległość. Kodyfikacja pojęć, reguł i procesów*. Wydaw. Adam Marszałek, Toruń 2002
- Juszczak S.: *Konstruktywistyczne i kognitywistyczne koncepcje nauczania wspomaganego komputerem oraz uczenia się z wykorzystaniem Internetu*. „Pedagogika Mediów” 2005, nr 1, s. 21-36
- Levinson P.: *Nowe nowe media*. Wydaw. WAM, Kraków 2010
- Okoń W.: *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*. Żak, Warszawa 2003
- Papert S.: *Burze mózgow. Dzieci i komputery*. PWN, Warszawa 1996
- Pezda A.: *Koniec epoki kredy*. Wydawca: Agora SA, Warszawa 2011
- Podstawa programowa*. http://www.men.gov.pl/images/stories/pdf/Reforma/men_tom_2.pdf [dostęp 5.10.2011]
- Polak M.: *Jak nowe technologie pomagają nam uczyć?* <http://www.edunews.pl/edytoriale/511-jak-nowe-technologie-pomagaja-nam-uczyc> [dostęp 5.10.2011]
- Polak M.: *Nowe media w kieszeni – wykorzystajmy je w szkole (2)* <http://www.edunews.pl/nowoczesna-edukacja/innowacje-w-edukacji/1652-nowe-media-w-kieszeni-wykorzystajmy-je-w-szkole-2> [dostęp 5.10.2011]
- Potrykus-Woźniak P.: *Blog*. [W:] *Słownik nowych gatunków i zjawisk literackich*. PWN, Bielsko-Biała 2010
- Strykowski W.: *Rola mediów i edukacji medialnej we współczesnym społeczeństwie*. „Chowanna” 2003, XLVI (LIX), t. 1 (20)
- Śliwierski B.: *Przesłanki edukacji kooperacyjnej i wychowującej*. [W:] *Edukacja. Społeczne konstruowanie idei i rzeczywistości*. Red. M. Cyłkowska-Nowak. Wydawnictwo Wolumin, Poznań 2000
- Teachable moment*. http://en.wikipedia.org/wiki/Teachable_moment [dostęp 12.06.2012]
- Tudge J., Rogoff B.: *Wpływ rówieśników na rozwój poznawczy – podejście Piageta i Wygotskiego*. [W:] *Dziecko wśród rówieśników i dorosłych*. Red. A. Brzezińska, G. Lutomski, B. Smykowski. Zysk i S-ka Wydawnictwo, Poznań 1995
- Uczenie metodą projektów*. Red. B. D. Gołębiak. WSiP, Warszawa 2002
- Walat A.: *O konstrukcjonizmie i ośmiu zasadach skutecznego uczenia się według Seymoura Paperta*. http://meritum.mscdn.pl/meritum/moduly/egzempl/7/7_8_abc.pdf [dostęp 21.06.2012]